OIKEUSMINISTERIÖ

MUISTIO

Lainvalmisteluosasto
Lainsäädäntöneuvos Kirsi Pulkkinen

4.11.2015

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS LAIKSI ESITUTKINTALAIN MUUTTAMISESTA JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 66/2015 vp)

1 Esityksen tavoite ja pääasiallinen sisältö

Esityksen tavoitteena on panna kansallisesti täytäntöön rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskeva direktiivi 2012/29/EU lukuun ottamatta uhrien tukipalveluja koskevia artikloja. Direktiivillä määritetään rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevat vähimmäisvaatimukset, joita on sovellettava rikosoikeudellisissa menettelyissä koko Euroopan unionin alueella. Hallitusohjelman mukaan hallitus parantaa rikoksen uhrin asemaa rikosprosessissa lainsäädäntöä kehittämällä.

Esitutkintalain säännöksiä täydennettäisiin asianomistajalle tehtävien ilmoitusten osalta. Esitutkintaviranomaisen ilmoitusvelvollisuutta asianomistajan oikeuksista esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä laajennettaisiin. Esitutkintalakiin lisättäisiin myös velvollisuus ilmoittaa asianomistajalle mahdollisuudesta saada tukea ja suojelua.

Säännöksiä vangin tai tutkintavangin vapautumisesta ilmoittamisesta tarkistettaisiin. Henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuneen rikoksen tai seksuaalirikoksen asianomistajalla olisi halutessaan oikeus saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta ja tietyin edellytyksin muusta vankilasta poistumisesta. Uudet säännökset koskisivat laissa erikseen lueteltuja rikoksia, joissa ilmoittamista rikoksen luonne ja vakavuus huomioon ottaen voidaan pitää perusteltuna. Edellytyksenä olisi, että ilmoittamisesta ei arvioitaisi aiheutuvan vaaraa vangin tai tutkintavangin hengelle tai terveydelle.

Esitutkintalakiin lisättäisiin säännökset asianomistajalle tehtävästä henkilökohtaisesta arvioinnista. Asianomistajille tehtäisiin yksilöllinen arviointi asianomistajan haavoittuvuuden tunnistamiseksi ja sen arvioimiseksi, mitä erityistoimenpiteitä tarvitaan asianomistajan suojelemiseksi lisäkärsimykseltä asiaa esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä käsiteltäessä. Arvioinnissa olisi otettava huomioon etenkin asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet ja rikoksen laatu.

Asianomistajan oikeutta asiakirjojen käännöksiin laajennettaisiin. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin lisättäisiin säännökset olennaisen asiakirjan, syyttämättä-

jättämispäätöksen sekä istunnon aikaa ja paikkaa koskevan ilmoituksen kääntämisestä. Esitutkintalakiin lisättäisiin säännökset velvollisuudesta kääntää rikosilmoituksesta annettava kirjallinen vahvistus sekä päätös esitutkinnan toimittamatta jättämisestä, lopettamisesta tai päättämisestä saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi.

2 Esityksen vaikutukset

Ehdotetuilla säännöksillä parannettaisiin asianomistajien asemaa rikosoikeudellisissa menettelyissä.

Ehdotetuista direktiivin edellyttämistä asiakirjan kääntämistä koskevista säännöksistä aiheutuu poliisille noin 300 000 euron vuotuiset lisämenot, jotka rahoitetaan sisäministeriön hallinnonalan kehyksen puitteissa.

Ehdotetuista direktiivin edellyttämistä vangin tai tutkintavangin vapautumisesta ilmoittamista koskevista säännöksistä aiheutuu Rikosseuraamuslaitokselle noin 10 000 euron vuotuiset lisäkustannukset ja noin 10 000 euron tietojärjestelmäkustannukset, jotka rahoitetaan oikeusministeriön hallinnonalan kehyksen puitteissa. Myös direktiivin edellyttämästä koulutuksesta aiheutuvat lisämenot rahoitetaan oikeusministeriön hallinnonalan kehyksen puitteissa.

3 Valmistelu

Esitys perustuu oikeusministeriön asettaman työryhmän mietintöön (Uhridirektiivin täytäntöönpano, oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 30/2015). Työryhmän mietinnöstä saatiin lausunto 34 viranomaiselta, yhteisöltä ja asiantuntijalta. Suurin osa lausunnonantajista piti ehdotettuja lainmuutoksia kannatettavina ja tarpeellisina direktiivin voimaan saattamiseksi.

Hallituksen esitys on valmisteltu työryhmämietinnön ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta. Saadun lausuntopalautteen perusteella vapautumisilmoituksia koskevia säännöksiä on tarkennettu ilmoitusten soveltamisalan osalta. Ehdotusta on lisäksi täydennetty salassapitoa ja viranomaisten välistä tiedonkulkua koskevilla säännöksillä.

4 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1.1.2016 samanaikaisesti todistelulainsäädännön uudistuksen kanssa.